

ИЗБОРНОМ ВЕЋУ

ПРАВОСЛАВНОГ БОГОСЛОВСКОГ ФАКУЛТЕТА

УНИВЕРЗИТЕТА У БЕОГРАДУ

Предмет: Реферат Комисије за избор у звање асистента за ужу научну област Историја Цркве/Тежиште истраживања: Историја Српске Православне Цркве

Одлуком Изборног и Наставно-научног већа Православног богословског факултета Универзитета у Београду (број 0104-395/3), од 10.07.2024. године, као и Решењем о образовању Комисије (број 0205-343/4), од 19.09.2024. године, за припрему реферата за избор у звање асистента за ужу научну област Историја Цркве/Тежиште истраживања: Историја Српске Православне Цркве, изабрани смо у Комисију за припрему реферата о пријављеним кандидатима за избор у звање асистента за ужу научну област Историја Цркве/Тежиште истраживања: Историја Српске Православне Цркве, са пуним радним временом, на основу објављеног јавног конкурса у публикацији „Послови” НЗС-а, од 11. септембра 2024. године, као и на званичном вебсајту Факултета.

После детаљног увида у приложени конкурсни материјал, имамо част и задовољство да Изборном и Наставно-научном већу Православног богословског факултета Универзитета у Београду поднесемо следећи

РЕФЕРАТ

На расписани јавни конкурс, објављен у публикацији „Послови”, 11. септембра 2024. године, пријавио се један кандидат – **Лазар Љубић**, докторанд на Православном богословском факултету Универзитета у Београду. Кандидат је уз пријаву приложио сву конкурсом предвиђену документацију (број пријаве: 0205-343/3 од 12.09.2024. године).

1. Биографија

Лазар Љубић рођен је 3. августа 1998. године у Зајечару. Основну школу завршио је у родном месту, а након тога Српску православну богословију светог Кирила и Методија у Нишу. Основне студије богословља уписао је 2018. године на Православном богословском факултету Универзитета у Београду и окончао их је 2022. године са просечном оценом 9,42. Исте године уписао је мастер студије на систематско-историјском модулу мастер

теолошког програма поменутог факултета и завршио их је 2023. године са просечном оценом 9, 82. Под менторством проф. др Владислава Пузовића одбранио је мастер рад под насловом „Поимање и прослављање мучеништва код Срба у доба османске владавине“, који је проглашен за најбољи мастер рад на Православном богословском факултету у академској 2022/23. године. Исте 2023. године, као прворангирани, уписао је докторске студије на Катедри за Историју СПЦ на Православном богословском факултету, под менторством проф. др Владислава Пузовића. Приликом пријемног испита успешно је представио експозе планиране дисертације посвећене историјском и богословском значају исихазма у српским земљама XIV и XV века. Током 2023/24. академске године положио је предвиђене испите. Од савремених језика говори енглески и служи се руским, а од старих у раду користи српскословенски, црквенословенски и средњовековни грчки.

2. Наставно-педагошки рад

У академској 2023/2024. години кандидат је био демонстратор у настави на Катедри за Историју СПЦ на Православном богословском факултету Универзитета у Београду.

3. Научно-истраживачки рад

Кандидат је аутор више научних радова:

1. Одбрањени мастер рад на тему: „Поимање и прослављање мучеништва код Срба у доба османске владавине“, 80 страна. Предмет овог истраживања су култови српских мученика пострадалих у доба османске владавине. Рад је подељен на пет тематски заокружених поглавља. Најпре је анализиран појам мучеништва, као и историја мучеништва у периоду раног хришћанства. Овај кратки преглед послужио је као оквир за разумевање мучеништва у каснијем периоду Цркве, првенствено у доба које представља главну тему овог истраживања. Потом су осликане историјске околности које се непосредно тичу изнова оживљене појаве мучеништва. У наставку, под поднасловом „Српски неомартиролог“, дат је кратак преглед познатих примера мучеништва из историје српског народа османског периода. Овим су били обухваћени како они мученици чији су култови започети убрзо након њиховог страдања, тако и они чији се култови буде у новије време – било да су озваничени или не. Код сваког од њих указано је на основне податке о животу, односно страдању, и о култу, као и на релевантне изворе и литературу, с намером да се пружи основа за даља истраживања ове досад мало проучене теме. Тежиште истраживања чинила је анализа разумевања мучеништва и успостављање прототипа прослављања мученика у дефинисаном хронотопу. Увидом у начине схватања двојице мученика, Лазара и Георгија, који су узети за обрасце, успостављени су модели мучеништва под османском владавином и показан је развој ових модела у позном османском периоду. Свеукупно сагледано,

прослављање светих обухвата читав низ елемената који су овом приликом били разматрани: хагиографски и химнографски састави, иконографија, дан спомена и поштовање моштију. У поробљеним српским земљама, наслеђени обрасци поштовања светих често нису могли да се испуне, због чега се и прослављање нових мученика сводило на посве скромне елементе. Они су анализирани у односу на традицију из које произилазе, како ранохришћанску, тако и средњовековну. У раду је коришћен широк спектар историјских извора, у које се, поред писаних, убрајају и материјални, исто као и богата литература.

2. Преподобни Григорије Војловички Синаит, *Теолошки погледи* 52/2 (2019) 417–442. М52 У овом раду кандидат истражује једну дотад непроучену тему из историје култова српских светих: култ локалног исихастеименом Григорија из средњовековног периода, који је формиран у манастиру Војловици у Банату, где му почивају мошти. На основу аријевске грађе установљено је најстарији писани помен светог Григорија „Синаита“ и сагледана је форма његовог култа током XVIII и XIX века. Посебна пажња је посвећена разрешењу недоумице присутне у старијој литератури односно идентитета овог подвижника. У том смислу, уз помоћ резултата археолошких истраживања и антрополошке анализе војловичких моштију, аргументован је став о неидентичности Григорија Горњачког и Григорија Војловичког. На крају је дат преглед савременог стања овог локалног култа.
3. Чудотворне иконе Пресвете Богородице у манастиру Војловици, *Теолошки погледи* 53/2 (2020) 497–512. М52 У овом раду аутор даје преглед поштовања чудотворних икона Пресвете Богородице у манастиру Војловици у Банату током XVIII и XIX века. У наведеном периоду за манастир Војловицу је насликано више копија чудотворне иконе Пресвете Богородице Бездинске, најугледније чудотворне иконе Карловачке митрополије. Поред њих, у манастиру су чуване и оригиналне, локалне иконе, такође са епитетом чудотворних. Оне су се, показало се на основу архивске грађе, услед оштећења смењивале. Све иконе о којима је реч су, према могућностима, описане и изложена је њихова историја.
4. Прилог за уобличавање диптиха светих Епархије тимочке, у: *Зборник радова: 800 година аутокефалности Српске Православне цркве у Епархији тимочној*, ур. И. Ивковић, Епархија тимочка, Зајечар 2020, 57–76. М44 У овом раду се разматрају историјске везе појединих светих са простором на коме се данас распростире Епархија тимочка. Док се у случају неких светих ове везе несумњиво потврђују, у неким случајима се оне преиспитују, доводе у питање или оповргавају. Истиче се постојање локалних календара у историји Цркве и тиме се оправдава уобличење диптиха светих једне Епархије.
5. Биобиблиографија Бранке Кнежевић, у: *Зборник радова: 800 година аутокефалности Српске Православне цркве у Епархији тимочној*, ур. И. Ивковић, Епархија тимочка, Зајечар 2020, 111–115. М44 Бранка Кнежевић била је историчарка уметности, у центру чијих истраживања су стајали српски

средњовековни споменици – цркве и манастири, претежно на простору Тимочке Крајине. Дата је њена кратка биографија и комплетна библиографија.

6. Манастир Крепичевац и култ старца Јосифа, у: *Зборник радова: 800 година аутокефалности Српске Православне цркве у Епархији тимочкој*, ур. И. Ивковић, Епархија тимочка, Зајечар 2020, 117–140. М44 У првом делу рада се кроз подсећање на историјски значај средњовековног манастира Крепичевца скреће пажња на његово тренутно стање, које изискује скори конзерваторски третман. У другом делу рада се анализира један досад непроучени култ – крепичевачког испосника Јосифа, о коме сведочи фреско-представа његовог Уснућа, смештана у аркосолијуму у јужном зиду наоса манастирске цркве. Посредним закључивањем, његов живот се смешта у период доминације исихазма на Балкану, у крај XIV или почетак XV века, и предлажусе личности истога имена и статуса из наведеног периода с којима може да се идентификује Јосифиз Крепичевца.
7. Српски патријарси светитељи XVII столећа, *Косовско-метохијски зборник* 9 (2022) 97–134. М44 У овом раду се истражује на који су начин четворица српских патријараха XVII столећа: Јован Кантул, Пајсије Јањевац, Гаврило Рајић и Максим Скопљанац поштовани као светитељи. Анализирају се у малом броју сачувани писани извори, затим фреске и иконе, житија и службе ових архијереја, као и локално народно предање. Као новина међу култовима српских првојерараха истиче се мучеништво. У трагању за показатељима култа повлачи се дугачка временска линија, која обухвата време од XVII до XXI столећа. Лакуне и замаси у штовању патријараха објашњавају се одговарајућим историјским приликама.
8. Спомен Ермила и Стратоника у цариградским типцима, у: *Ермил и Стратоник. Свети ранохришћански мученици београдски*, ур. Д. Прерадовић, Балканолошки институт САНУ, Београд 2022, 151–159. М44 У овом раду се претресају цариградски типци, како парохијски, тако и монашки, како би се реконструисао начин прослављања двојице ранохришћанских мученика са простора данашњег Београда, светог Ермила и Стратоника, чије су мошти почивале у Цариграду. Користе се типци студијског порекла, као и типик Велике цркве, према два његова преписа. Доноси се текст тропара и пролошког житија светих Ермила и Стратоника из Цариградског синаксара.
9. О Светом Мојсију Трношком – поводом 230 година од мученичке смрти, *Теолошки погледи* 55/3 (2022) 539–541. М52 У овом осврту саопштава се о мало познатој духовној личности с краја XVIII века – Мојсију, игуману манастира Трноше, који је мученички пострадао од Османлија. Како о њему нису пронађени непосредни писани извори, саопштење се заснива на посредном закључивању уз помоћ других извора, и оскудној литератури. Бележи се и локално предање о Мојсијевом страдању и извештава се о савременом уобличавању његовог култа на локалном нивоу.

10. Виктор Недески, Агиологија, *Теолошки погледи* 56/1 (2023) 172–174. M52 Овај прилог представља приказ приручника Виктора Недеског, професора Богословског факултета у Скопљу, из области агиологије, који је издао Канео – издавачка установа Епархије дебарско-кичевске.
11. Епископ жички Николај у манастиру Војловица – заточеништво, делатност и наслеђе, *Nicholai Studies* 3/6 (2023) 249–294. (некатегоризовани часопис) У овом раду се обрађује период живота Епископа жичког Николаја Велимировића током његовог заточеништва у банатском манастиру Војловици у време Другог светског рата. Тема се сагледава кроз три нивоа. Најпре се укратко излаже повод Владикиног спровођења у Војловицу и описује се његов безмало двогодишњи боравак у овом месту. Потом се даје преглед Архијерејеве књижевне и преводилачке делатности у Војловици. На крају се констатује постојање наслеђа Светог Николаја у манастиру Војловици и оно се дели на духовно и материјално. Грађа за истраживање се црпи из релевантних историјских извора, дела Епископа Николаја, историографских студија, као и на основу увида у Владикину заоставштину која се чува у манастиру те усмених сведочења. Овај текст је значајан прилог биографији и библиографији Николаја Велимировића те историји Српске Цркве и манастира Војловице током Другог светског рата.
12. Из војловичке заоставштине Епископа Николаја – поема „Узроци“, *Nicholai Studies* 4/7 (2024), у штампи. (некатегоризовани часопис) У овом раду се најпре дају уводни подаци о једном досад непознатом делу Епископа Николаја Велимировића, краткој поеми „Узроци“, чији се рукопис чува у манастиру Војловици, а потом се ово дело објављује.
13. Свети који су учили и који су се учили на Богословском училишту у Београду, *Богословље* 83/1 (2024) 5–21. M51 Циљ овог рада је да укаже који су то свети били професори или студенти Православног богословског факултета у Београду и то на основну изворне грађе из архива Православног богословског факултета и уз помоћ релевантне литературе. Ово стоји у вези са благословом Патријарха српског г. Порфирија којим је одобрено прослављање спомена Светих који су учили и који су се учили на Богословском училишту у Београду. Показује се да су са факултетом, од почетка његовог рада 1920. године, па кроз наредне две и по деценије, била повезана имена бројних светих касније прослављених у Православној Цркви. С почецима рада факултета повезано је име светог Иринеја Ћирића. Свети Јустин Поповић је готову читаву деценију предавао упоредно богословље и догматику. Међу студентима били су: архијереји Јован Максимовић и Варнава Настић, жички јеромонаси Јован Рапајић и Михаило Ћусић, свештеноченици Недељко Стреличић, Лука Вукмановић, Владимир Петржек и многи други, који су пострадали током Другог светског рата.
14. Бранка Кнежевић, Манастир Крепичевац, *Саопштења* 56 (2024), у штампи. M51 Овај прилог представља приказ монографске студије Бранке Кнежевић

посвећенесредњовековном манастиру Крепичевцу. Књигу је издала Епархија тимочка 2021. године.

15. Дубравка Прерадовић, У име науке и домовине. Истраживања средњовековних споменика под окриљем Народног музеја и њихови резултати (1906–1940), *Зборник радова Народног музеја* 26-2 (2024), у штампи. М51 Овај прилог представља приказ монографије Дубравке Прерадовић, научне сараднице Балканолошког института САНУ, посвећене истраживањима средњовековних споменика, у првом реду црква и манастира, које је спровео Народни музеј у Београду. Књига је изашла у издању Народног музеја Србије.
16. „Исихазам у делу српског патријарха Данила III“. Излагање одржано на научној конференцији „Дани богословља 2024“, 28. септембра 2024. године на Православном богословском факултету Универзитета у Београду. Рад ће бити објављен у зборнику радова научне конференције. У овој студији се идентификују исихастичка места заступљена у делима српског патријарха Данила III: Служби светом краљу Милутину из око 1380. и Слову о светом кнезу Лазару из око 1391. године. Ова места се наводе екстензивно, објашњавају се у кључу исихастичког богословља и указује се на њихово библијско и патристичко порекло, као и на ширу заступљеност у химнографији и хагиографији. Тиме се пружа прилог познавању српског исихастичког богословља и уопште средњовековног.

Такође, кандидат је аутор три енциклопедијске јединице, које ће бити објављене у наредној књизи *Српске енциклопедије* (издање Матице српске, Српске академије наука и уметности и Завода за уџбенике), која је у припреми.

1. Исихастирија
2. Јерменчић, манастир код Сокобање
3. Јоаникије, игуман Војловице

Поред научних радова, кандидат је у више наврата писао пригодне текстове који су објављивани у црквеној периодици:

1. Свете жене Српске Цркве, *Православље* 51/1241 (1. децембар 2018) 43–45.
2. Свете жене Српске Цркве, *Православље* 51/1242 (15. децембар 2018) 41–42.
3. О Светом Стефану Троношком – поводом 220 година од мученичке смрти, *Гласник - службени лист СПЦ* 100/1 (2020) 46–47.
4. Ермил и Стратоник. Свети ранохришћански мученици београдски, *Православље* 55/1324 (15. мај 2022) 45–46.
5. Живи у сећању – свети патријарси пећки, *Светигора* 32/312 (Свети Кирило и Методије, 2023) 36–38.
6. Троношки архимандрити и мученици Мојсије и Стефан, *Глас Цркве* (2024), у штампи.

Осим наведеног, треба истаћи да је кандидат објавио и поједине хагиографске и химнографске радове, посвећене новопрослављеним српским светима:

1. *Житије и акатист преподобномученицима Стефану и Мојсеју Троношким*, Манастир Троноша 2019.
2. *Житија и службе светим пећким мученицима Григорију монаху и Василију пекару*, Светигора, Цетиње 2021. (Служба св. Григорију, 17–37; Служба св. Василију, 49–69)
3. *Карловачки минеј*, Мартириа, Карловац 2023. (Служба св. Симеону Гомирском, 87–119; Служба св. муч. Јастребарским и Сисачким, 151–163)
4. *Житије светог Данила, епископа карловачког и плашчанског*, Мартириа, Карловац 2024, у штампи.

4. Стипендије

Кандидат је стекао неколико стипендија намењених студентима са изузетним успехом, као што су: „Млади таленти Србије“ Министарства омладине и спорта (2022), Министарства просвете (2023) и Министарства науке (2024). Такође, у периоду школовања и студија био је стипендиста Епархије тимочке.

5. Остале активности

Кандидат је у току основних студија слушао предавања из Српске средњовековне књижевности, Основа археографије и Српског рукописног наслеђа на Филолошком факултету Универзитета у Београду, затим из Историје уметности српских земаља средњег века на Одељењу за историју уметности Филозофског факултета Универзитета у Београду и положио је испит из Византијске филологије 1 са оценом 9 на Одељењу за класичне науке поменутог факултета. На захтев појединих епископа и игумана, као и по личном избору, саставио је више химнографских и хагиографских текстова посвећених најчешће српским светима, од којих су неки објављени. Имао је јавне наступе приликом представљања монографске студије Бранке Кнежевић „Манастир Крепичевац“ у оквиру Фестивала хришћанске културе 2022. године у Зајечару и приликом отварања изложбе Милице Михајловић „Свети Онуфрије Велики – икона пустињског оца“ у Завичајном музеју у Књажевцу 2023. године. За потребе матичног факултета написао је реферат „Везе појединих угодника Божјих са Православним богословским факултетом Универзитета у Београду“ који је примљен на седници Наставно-научног већа факултета, одржаној 26. децембра 2023. године и потом упућен Светом Архијерејском Синоду Српске Православне Цркве на сврсисходни поступак. Учествовао је на научном скупу „Дани богословља“, који је организовао Православни богословски факултет у Београду 28. септембра 2024. године, са темом „Исихазам у делу српског патријарха Данила III“. У наступајућем периоду узеће учешће и раду научног скупа „190 година од оснивања

Епархије тимочке“, који организују Православни богословски факултет у Београду и Епархија тимочка 2. новембра 2024. године. Том приликом представиће тему „Доситеј Новаковић, први епископ тимочки (1834–1854)“. Обавља дужност секретара Научног и Организационог одбора другог скупа.

МИШЉЕЊЕ И ПРЕДЛОГ КОМИСИЈЕ

Након детаљне анализе предложене документације, Комисија констатује да се на расписани конкурс пријавио један кандидат – **Лазар Љубић**, а који поседује неопходан степен стручних квалификација. Пријављени кандидат се, током периода студија богословља, показао као вредан и успешан студент нашег Факултета, што је потврдио својим бројним активностима и досадашњим научно-истраживачким радом. Ово неоспорно потврђује да се кандидат у својим истраживачким прегнућима креће у оквирима истраживања Историје Цркве, са тежиштем истраживања у оквирима Историје Српске Православне Цркве. Током његовог досадашњег научно-истраживачког рада, као и на основу оквирне теме докторске дисертације, прилично јасно су профилисане истраживачке области за које се кандидат специјализује. То је на првом месту историја култова српских светих, а потом историја српског средњовековног богословља. Реч је о областима које су, по значају и обиму, фундаменталне за историју Српске Православне Цркве. У првој области кандидата интересовања се крећу кроз дугачак временски период, обухватајући како средњовековни период, тако и нововековни. Ова чињеничност омогућује кандидатово целоветијеи свеобухватније промишљање о историјском путу Српске Православне Цркве. У том смислу, кандидатов приступ је близак оном који је негован на Катедри за Историју Српске Православне Цркве, од њеног оснивања. Такође, у досадашњем раду кандидат је показао мултидисциплинарност у приступу темама којима се бавио тако што је користио изворе и знања у непосредном домену других богословских дисциплина, као што су литургија и агиологија, као и осталих друштвено-хуманистичких наука, међу којима су историја уметности и историја књижевности, због чега кандидатов научно-истраживачки рад и резултати значајније могу да допринесу са једне стране развоју богословља а са друге стране улози и статусу Историје Српске Православне Цркве у домаћој академској заједници. Све речено представља значајну врлину кандидатовог професионалног профила, чврсто га препоручујући за место за које је конкурисао. Од додатног је значаја његова употреба савремених и старих језика, што кандидату омогућује коришћење релевантних извора и литературе за научни рад на пољу Историје Српске Православне Цркве.

Из приложене документације може се закључити да кандидат испуњава све законом предвиђене услове, као и универзитетске и факултетске прописе. Сходно свему наведеном,

Комисија сматра да су испуњени сви услови за избор у звање асистента за ужу научну област Историја Цркве са тежиштем истраживања Историја Српске Православне Цркве на Православном богословском факултету Универзитета у Београду.

Са поверењем и особитим поштовањем обраћамо се Изборном већу Православног богословског факултета Универзитета у Београду са предлогом да донесе одлуку о избору **Лазара Љубића** у звање асистента за ужу научну област **Историја Цркве** са тежиштем истраживања: **Историја Српске Православне Цркве**, са пуним радним временом на овом Факултету.

Чланови комисије:

1. _____

др Владислав Пузовић, редовни професор Православног богословског факултета УБ

2. _____

др Растко Јовић, редовни професор Православног богословског факултета УБ

3. _____

др Ивица Чаировић, ванредни професор Православног богословског факултета УБ

У Београду,
2. октобра 2024. године